

پیش‌بینی تاب‌آوری بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی

مریم خوشرو^۱، فلوری یونسی^۲

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی بالینی

^۲ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی

چکیده

این مطالعه بررسی رابطه میان الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی و طیف تاب‌آوری افراد و همچنین بررسی نقش پیش‌بینی کننده برای تاب‌آوری انسان‌ها انجام شد. در یک مطالعه مقطعی، از جامعه مورد پژوهش، ۳۶۰ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. از مقیاس تاب‌آوری (کانر و دیویدسون، ۲۰۰۳)، پرسش‌نامه الگوهای ارتباطی خانواده (فیتز پاتریک و ریچی، ۱۹۹۴) و مقیاس پنج‌عاملی شخصیت (گلد برگ، ۱۹۹۲) به‌عنوان ابزارهای پژوهش استفاده شد یافته‌ها نشان داد در مقیاس الگوهای ارتباطی خانواده بعد گفت‌و شنود ($r=0/25, p<0/001$) رابطه مثبت و بعد هم‌نوایی ($r=-0/22, p<0/001$) رابطه منفی معناداری با تاب‌آوری دارد. مقیاس پنج‌عامل شخصیت در بعد توافق پذیر $B=0/34, p<0/001$ ثبات هیجانی $B=0/32, p<0/001$ و برون‌گرایی $B=0/29, p<0/001$ پیش‌بینی کننده‌های مثبت برای تاب‌آوری می‌باشند. نتیجه‌گیری رابطه معناداری بین الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی با تاب‌آوری وجود دارد. از نظر قدرت پیش‌بینی کننده‌ای عوامل فردی در مقایسه با عوامل خانوادگی تأثیر بیشتر پیش‌بینی و در نتیجه آن بر تاب‌آوری دارند.

واژگان کلیدی: تاب‌آوری، الگوهای ارتباطی خانواده، ویژگی‌های شخصیتی

مقدمه

آسیب‌شناسی انسان‌ها و برگشت‌پذیری یا حالت ارتجاعی داشتن از مباحث بحث‌برانگیز دهه‌های اخیر است. چه چیزی باعث می‌شود که بعضی افراد در معرض رویدادهای استرس‌زا قرار می‌گیرند ولی کمتر از بقیه دچار مشکلات روحی می‌شوند، با چالش‌ها مبارزه می‌کنند و سرسختانه استقامت به خرج می‌دهند ولی کسان دیگر در همان شرایط مشابه دچار افسردگی شده، گوشه‌گیری و ترک دنیا اختیار کرده، بیمار می‌شوند یا به اعتیاد روی می‌آورند. محققان برای پی بردن به تفاوت‌های گروه اول و دوم با بررسی‌هایی که انجام دادند، به خصوصیت بارزی که آن را تاب‌آوری نامیدند دست یافتند. تاب‌آوری در لغت به معنای حالت فنری داشتن، حالت برگشت‌پذیری و حالت ارتجاعی داشتن در فرد است فرهنگ آکسفورد (۲۰۰۳). تاب‌آوری یک فرایند توانایی یا پیامد سازگاری موفقیت‌آمیز علیرغم شرایط تهدیدکننده زندگی است روزنبرگ (۲۰۱۸). پس تاب‌آوری بازگشت کردن فرد به تعادل قبلی با پایه خود است یا رسیدن به تعادل بالا پس از شرایط فشار و تهدید که موجب سازگاری موفق در زندگی می‌شود و قاعدتاً باید موجبات سازگاری موفق در زندگی را فراهم کرد مایلر (۲۰۱۱). گارمزی، ماستن و تلگن (۱۹۸۴) روش میدانی، چالش و مصون سازی را در مقابل آسیب ارائه داده اند. در روش میدانی، میدان عامل متغیر می باشد که اثرات مواجهه با خطر را خنثی کرده و با عامل خطر زا در تعامل نمی باشد بلکه بر پیامد خطر اثر مستقیم دارد که عوامل خطر زا و میدانی هر دو برای پیش‌بینی پیامد نقش دارند. در روش چالش، عامل خطر یا فشار خود باعث بالا بردن سطح تطابق می‌شود، که در این روش استرس بالا و استرس پایین چالش را ایجاد نمی کند. بلکه سطح استرس بالا خود منجر به رفتار ناسازگارانه می‌شود و استرس پایین چالش را ایجاد نمی کند؛ اما سطح متوسط استرس، فرد را با چالش روبه رو و او را قادر می سازد، به طور موفق مشکل را هموار ساخته و برای مشکل بعدی آمادگی پیدا کند که راتر (۱۹۸۵) این فرایند را مصون سازی با مقاوم سازی نامیده است. در مدل محافظتی، همیشه یک عامل حفاظت کننده برای کاهش احتمالات خطر و یا پیامد منفی با یک موقعیت خطر زا در تعامل می باشد. این عامل در هنگام رویارویی با خطر واکنش را تغییر داده و تأثیر مستقیم بر فشار دارد و عملکرد را اصلاح و سرعت می بخشد. روش کامپفر^۵: کامپفر در روش خود شش سازه ی اصلی را مشخص کرده، چهار مورد حوزه تأثیر گذار دو مورد حوزه های تأثیر گذاری هستند و دو مورد نیز نقاط تعالی بین دو حوزه می‌باشند. چهار حوزه ی اثر عبارتند از: استرسورها، چالش ها ی حاد، بافت محیطی، ویژگی‌های فردی و پیامد نقاط فرآیند های تبدیلی، تلاقی بین فرد و محیط و فرد و پیامدها است. استرسورها و چالش ها (محرک های ورودی)، فرآیند تاب‌آوری را فعال کرده و یک عدم تعامل را در فرد یا آن واحد ایجاد می کند. درجه استرس ادراک شده توسط فرد بستگی به ادراک، ارزیابی شناختی و تفسیر وی از استرسور به‌عنوان تهدیدکننده یا آزارنده دارد. در هر موقعیت تاب‌آوری محرک باید نوعی از استرسور یا چالش باشد. زیر تاب‌آوری زمانی معنا پیدا می کند که فرد نوعی استرس یا چالش را تجربه نماید. چالش ها به فرد کمک می کند تا با استرسور های جدید مقابل کرده و از طریق این تجربه رشد کند. این یک اصل اساسی برای تاب‌آوری است. به طور کلی به عوامل زیادی همانند تجربه های شخصی فرد در طول زندگی، خصوصیات فردی، شکل و فرهنگ جامعه، الگوی ارتباطی والدین و فرزندان و فرایند رشد افراد بستگی دارد (ماتین، ۲۰۱۸).

پژوهش های مختلف به بررسی عوامل مؤثر بر تاب‌آوری به خصوص ویژگی شخصیت و روابط خانوادگی پرداخته اند؛ مانند؛ بیجاری (۲۰۱۵)، خرمایی (۲۰۱۵)، قادری (۲۰۱۶)، حسینی (۲۰۱۶)، باقری نیا (۲۰۱۶)، مومنی (۲۰۱۴)، جوکار (۲۰۱۱)، ملتفت (۲۰۱۵). باتوجه به اینکه یکی از عوامل مؤثر بر تاب‌آوری عوامل خانوادگی است؛ بنابراین بررسی محیط خانواده و نحوه برخورد والدین با فرزندان می تواند زمینه را برای یک محیط تاب آفرین فراهم کند چرا که افراد با الگو های تربیتی مختلف با فرزندان می توانند ضمن بروز استعداد های خود به اظهار عقیده در زمینه های مختلف پرداخته و از حق تصمیم گیری برخوردار شوند. از طرفی ویژگی‌های فرد نیز که در شخصیت وی بروز می کند می تواند تفاوت‌های مختلفی را در بروز تاب‌آوری در رفتارش به همراه داشته باشد. به طور کلی مطالعه تاب‌آوری می تواند برای تدوین برنامه ها توسط متخصصان و صاحب نظران مفید بوده و به پیشگیری در زندگی کودکان و نوجوانان بینجامد. هدف کلی این تحقیق بررسی رابطه میان الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری بوده است.

اهداف جزئی:

- بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی الگوهای ارتباطی خانواده برای تاب‌آوری

- بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی ویژگی‌های شخصیتی برای تاب‌آوری

- بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی همزمان الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی برای تاب‌آوری

روش‌شناسی پژوهش

نمونه پژوهش حاضر در برگزیده ۳۶۰ دانشجو (۱۷۰ دختر و ۹۰ پسر) بود که از هر دانشکده دو بخش و از هر بخش یک کلاس به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و در ابتدا توضیحاتی درباره پاسخدهی به پرسشنامه‌ها و لزوم صداقت ارائه گردید. ابزارهای مورد استفاده در تحقیق حاضر مقیاس تاب‌آوری پرسشنامه کانردیویدسون^۱ (۲۰۰۳) با مرور منابع پژوهشی حوزه تاب‌آوری تهیه کردند. مقیاس نامبرده شامل ۲۵ عبارت بود، که در یک طیف پنج تایی از کاملاً نادرست (نمره ۱) تا همیشه درست (نمره ۵) قرار می‌گیرد. محمدی (۱۳۸۴) در تحقیق خود، برای تعیین روایی مقیاس از روش تحلیل عاملی استفاده کرده. وی تنها یک عامل با ارزش ویژه ۷/۰۳ استخراج کرده که این عامل ۲۸ درصد واریانس را تبیین می‌کرده است. همچنین به منظور تعیین پایایی این مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده نموده و ضریب پایایی حاصل را برابر با ۰/۸۹ گزارش کرده. صحراگرد (۱۳۸۱) به منظور اندازه‌گیری ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده از ابزار تجدید نظر شده، الگوهای ارتباطی خانواده فیتز پاتریک و ریچی^۲ استفاده گردید. این ابزار یک پرسشنامه خود سنجی است که میزان موافقت یا عدم موافقت پاسخ دهنده را ۲۶ گزاره که درباره وضعیت ارتباطات خانواده وی هستند که آزمودنی‌ها میزان توافق خود با هر سؤال را روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای از (کاملاً نادرست) تا ۵ (همیشه درست) مشخص می‌کنند. ۱۵ گزاره اول مربوط به بعد جهت‌گیری گفت‌وگوشنود و ۱۱ گزاره بعدی مربوط به بعد جهت‌گیری همنوایی است. به منظور تعیین روایی از روش تحلیل عوامل استفاده شد. از مقیاس پنج عامل شخصیت گلدبرگ^۳ که شامل ۵۰ عبارت می‌باشد. پنج مقیاس شامل توافق‌پذیری (۱۰ عبارت) ثبات هیجانی (۱۰ عبارت) گشودگی در تجربه (۱۰ عبارت) برون‌گرایی (۱۰ عبارت) و وظیفه‌مداری (۱۰ عبارت) می‌باشد. در ایران این پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است خرمايي (۱۳۸۵).

یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش**جدول ۱: یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش**

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	حدافل نمره	حداکثر نمره
الگوهای ارتباطی خانواده	344	28/50	72/10	24	70
همنوایی	291	65/26	88/8	11	47
توافق‌پذیری	353	36/30	40/5	17	40
ثبات هیجانی	360	30/20	46/4	9	30
پنج عامل شخصیت	325	81/29	62/4	17	36
گشودگی در تجربه					
برون‌گرایی	353	17/23	16/5	8	38
وظیفه‌مداری	329	51/23	01/5	15	35

91	30	88/10	84/68	330	تاب آوری
----	----	-------	-------	-----	----------

بررسی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده، ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری

در بررسی رابطه‌ی بین الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی با تاب‌آوری را در بر می‌گیرد، از ماتریکس همبستگی استفاده شد. با توجه به نتایج جدول ۲ چنانچه ملاحظه می‌گردد، که در مقیاس الگوهای ارتباطی خانواده بعد گفت‌وشنود ($25/0 = r, p < 0/001$) رابطه مثبت و بعد همنوایی ($22/0 = r, p < 0/001$) رابطه منفی معناداری با تاب‌آوری دارد. همچنین در مقیاس پنج عامل شخصیت ابعاد توافق‌پذیری ($52/0 = r, p < 0/001$)، ثبات هیجانی ($p < 0/001$)، $29/0 = r$ ، گشودگی در تجربه ($35/0 = r, p < 0/001$)، برون‌گرایی ($44/0 = r, p < 0/001$)، وظیفه‌مداری ($46/0 = r, p < 0/001$) رابطه مثبت و معناداری با تاب‌آوری دارد.

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	1	2	3	4	5	6	7	8
الگوهای ارتباطی خانواده	1							
۱- گفت‌وشنود		0/47						
۲- همنوایی	**	1						
۳- توافق‌پذیری	**	**	1					
۴- ثبات هیجانی	**	**	0/04	1				
۵- گشودگی در تجربه	**	**	**	08/0	1			
۶- برون‌گرایی	**	**	**	0/01	**	1		
۷- وظیفه‌مداری	**	**	**	**	**	**	1	
۸- تاب‌آوری	**	**	**	**	**	**	**	1

$p < 05/0$ * $p < 001/0$ **

جدول ۳: میزان پیش‌بینی تاب‌آوری از روی الگوهای ارتباط خانواده

متغیرهای مستقل	R	R ²	B	Beta	t	سطح معناداری
الگوهای ارتباطی خانواده	0/26	0/07	0/20	0/16	2/30	0/05
همنوایی			-0/18	-0/14	1/98	0/05

پیش‌بینی تاب‌آوری بر اساس ویژگی‌های شخصیتی

به منظور پیش‌بینی تاب‌آوری از روی ویژگی‌های شخصیتی می‌باشد از روش رگرسیون چندگانه به شیوه‌ی همزمان استفاده شد با توجه به نتایج جدول ۴ می‌توان نتیجه گرفت که ابعاد توافق‌پذیری ($001/0p <$)، ثبات هیجانی ($05/0p <$)،

$\beta=0/18$)، وظیفه‌مداری ($p<0/05$)، ($\beta=0/23$) و برون‌گرایی ($p<0/001$)، ($\beta=0/27$) پیش‌بینی‌کننده‌های مثبت و معناداری برای تاب آوری می‌باشند.

جدول ۴: میزان پیش‌بینی تاب آوری از روی ویژگی‌های شخصیتی

سطح معناداری	t	Beta	B	R ²	R	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۱	۴/۰۸	۰/۲۶	۰/۵۰			توافق‌پذیری
۰/۰۵	۲/۷۶	۰/۱۸	۰/۴۳			ثبات هیجانی
N.S	۰/۶۲	-۰/۰۴	-۰/۰۹	۰/۳۲	۰/۵۷	پنج عامل شخصیت گشودگی در تجربه
۰/۰۰۱	۴/۴۵	۰/۲۷	۰/۶۴			برون‌گرایی
۰/۰۵	۳/۲۰	۰/۲۳	۰/۵۴			وظیفه‌مداری

پیش‌بینی تاب آوری بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی

به منظور پیش‌بینی تاب آوری از روی الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی از روش رگرسیون چندگانه به شیوه‌ی همزمان استفاده شد با توجه به نتایج جدول ۵ می‌توان نتیجه گرفت که ابعاد توافق‌پذیری ($p<0/001$)، ($\beta=0/34$)، ثبات هیجانی ($p<0/001$)، ($\beta=0/32$) و برون‌گرایی ($p<0/001$)، ($\beta=0/29$) پیش‌بینی‌کننده‌های مثبت برای تاب آوری می‌باشند.

جدول ۵: میزان پیش‌بینی تاب آوری از روی الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی

سطح معناداری	t	Beta	B	R ²	R	متغیرهای مستقل
N.S	۱/۲۹	-۰/۰۵	-۰/۰۹			الگوهای ارتباطی خانواده گفت‌وشنود
N.S	۰/۷۳	-۰/۰۶	-۰/۰۷			همنوابی
۰/۰۰۱	۵/۰۶	۰/۳۴	۰/۸۸			توافق‌پذیری
۰/۰۰۱	۳/۶۳	۰/۳۲	۰/۷۸	۰/۴۶	۰/۶۸	ثبات هیجانی
N.S	۰/۲۲	۰/۰۲	۰/۰۵			پنج عامل شخصیت گشودگی در تجربه
۰/۰۰۱	۵/۰۱	۰/۲۹	۰/۸۱			برون‌گرایی
N.S	۱/۶۰	۰/۱۴	۰/۳۳			وظیفه‌مداری

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که رابطه معناداری بین الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی با تاب‌آوری وجود دارد. به طوری که الگوی گفت‌ووشنود و ویژگی‌های شخصیتی توافق‌پذیری، ثبات هیجانی، گشودگی در تجربه، برون‌گرایی و وظیفه‌مداری از رابطه مثبت و الگوهای هم‌نوایی از رابطه منفی و معناداری با تاب‌آوری برخوردارند. همچنین در مورد بررسی پیش‌بینی تاب‌آوری بر اساس الگوهای خانواده نتایج نشان داد که الگوی گفت‌ووشنود پیش‌بینی‌کننده مثبت و الگوی هم‌نوایی پیش‌بینی‌کننده منفی و معناداری برای تاب‌آوری می‌باشند. در توجیه اثر مثبت الگوی گفت‌ووشنود بر تاب‌آوری می‌توان گفت والدین با جهت‌گیری گفت‌ووشنود ارتباط رودررویی با فرزندان خود برقرار کرده و از نظر عاطفی به آنان توجه ویژه‌ای دارند. واقع این والدین به فرزندان خود اجازه اظهار نظر در مورد مسائل مختلف داده و به مشکلاتشان در هر زمینه‌ای گوش فرا می‌دهند. در توجیه اثر الگوی هم‌نوایی بر تاب‌آوری می‌توان گفت با توجه به اینکه بعد هم‌نوایی درجه‌ای از الگوی ارتباط در خانواده است که سعی دارد نگرش‌ها و عقاید خود را بر اعضاء تحمیل کرده و اعضا را با خود هم‌نوا کنند و بر عقاید خود تاکید دارد. در مورد بررسی قدرت پیش‌بینی تاب‌آوری بر اساس ویژگی‌های شخصیتی پرداخت و نتایج حاکی از آن بود که ویژگی‌های شخصیتی توافق‌پذیری، ثبات هیجانی، برون‌گرایی و وظیفه‌مداری پیش‌بینی‌کننده‌های مثبت و معناداری برای تاب‌آوری می‌باشند. لازم به ذکر است که یافته‌های پژوهش در ارتباط با عوامل مؤثر بر تاب‌آوری به خصوص پیش‌بینی تاب‌آوری بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای ارتباطی در خانواده با تحقیقات بونانو (۲۰۱۵)، کمپیل (۲۰۰۶)، لوکن (۲۰۱۰)، مایلر (۲۰۱۱)، اروپا (۲۰۱۶)، فیتزپاتریک (۲۰۱۶)، ارکان (۲۰۱۷)، اتکینسون (۲۰۱۸)، بلگیو (۲۰۱۷)، ماستن (۲۰۱۸) همسو بود. در مورد بررسی قدرت پیش‌بینی‌کننده تاب‌آوری بر اساس الگوی ارتباطی خانواده ویژگی‌های شخصیتی، نتایج نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی توافق‌پذیری، ثبات هیجانی و برون‌گرایی پیش‌بینی‌کننده‌ی مثبت و معناداری برای تاب‌آوری می‌باشند. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فردی در مقایسه با عوامل خانوادگی، قدرت پیش‌بینی بیشتری برای تاب‌آوری دارند.

محدودیت‌های پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر در قالب یک طرح همبستگی بود؛ بنابراین، استنباط و روابط علی بایستی با احتیاط صورت گیرد و از آنجا که ابزار بکار گرفته شده برای سنجش الگوهای ارتباطی خانواده ابزاری غربی می‌باشند؛ بنابراین، نتایج را با تردید روبه‌رو می‌کند. از این رو پیشنهاد می‌شود تا در تحقیقات آتی پژوهشگران به ساخت ابزاری بومی اقدام کنند.

پیشنهاد‌های پژوهش

پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر در دیگر گروه‌های سنی از جمله دانش‌آموزان نیز تکرار شود

منابع

- بیجاری، ف. پیوسته گر، م. و صدر، م. (۲۰۱۵)، "رابطه تاب‌آوری با ابعاد پنجگانه شخصیت و اختلالات بالینی افسردگی، اضطراب و جسمانی‌سازی در دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه الزهرا (س)"، مطالعات روانشناختی، ۱۱(شماره ۳)، ۷۸-۵۳.
- حبیبی، ح. وفاطمی، م. (۲۰۱۵)، "بررسی رابطه جنس و نقش جنسیتی با میزان تاب‌آوری"، مطالعات روانشناختی، ۱۱(۲)، ۱۱۵-۱۳۴.
- سعادت، س. اعتمادی، ع. نیلفروشان. (۲۰۱۵)، "رابطه تاب‌آوری و سبک‌های دلبستگی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان"، پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۷(۴)، ۴۶.
- خرمائی، ف. اکبری، ع. صدری، م. و نیرومند، ح. (۲۰۱۵)، "پیش‌بینی شادکامی بر اساس ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده با واسطه‌گری تاب‌آوری در دانش‌آموزان"، مجله مطالعات روانشناسی تربیتی، ۱۲(۲۱)، ۶۳-۸۲.

۵. باقری نیا، ح.یمینی، م.اویدرآبادی، ا. (۲۰۱۶)، "رابطه ویژگیهای شخصیتی و سلامت روان با واسطه تاب‌آوری در پرستاران"، *مجله علمی-پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۲۲(۶)، ۱۰۶۳-۱۰۶۳ حسینی، ا. زهراکار، ک. داورنیا، ر. شاکرمی. (۲۰۱۶)، "پیش‌بینی آسیب‌پذیری در برابر استرس بر اساس حمایت اجتماعی، تاب‌آوری، راهبردهای مقابله‌ای و ویژگی‌های شخصیتی در دانشجویان"، *پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۱(۶): ۲۷-۴۲
۶. فرهوش، م. رادمرد، ح. میرمحمدیان، ح. وپلنگی (۲۰۱۸)، "نقش میانجی تاب‌آوری خانواده در رابطه سبک زندگی اسلامی و رضایت از زندگی"، *پژوهشنامه سبک زندگی*؛ ۳(۲)، ۷۹-۹۷ قادری، ش. رستمی، چ. اردلان، ی. وپاشایی. (۲۰۱۶)، "پیش‌بینی عملکرد شغلی و تاب‌آوری بر اساس ویژگی‌های شخصیتی"، *فصلنامه پرستاری، مامایی و پیراپزشکی*؛ ۲(۱)، ۴۸-۵۸ مؤمنی، خ. علیخانی، م. (۲۰۱۳)، "رابطه عملکرد خانواده، تمایز یافتگی خود و تاب‌آوری با استرس، اضطراب و افسردگی در زنان متأهل شهر کرمانشاه. مشاوره و روان‌درمانی خانواده؛ ۲(۲)، ۲۹۷-۳۲
7. Arroyo, A. Segrin, C. Curran, T. M. (2016). "Maternal care and control as mediators in the relationship between mothers' and adult children's psychosocial problems", *Journal of Family Communication*, 6(3), 216-2
 8. Bar, M. A. Leurer, M. K. Warshawski, S. & Itzhaki, M. (2018) "The role of personal resilience and personality traits of healthcare students on their attitudes towards interprofessional collaboration" *Nurse Education Today*, 61, 36-42.
 9. Bonanno, G. A. Romero, S. A. & Klein, S. I. (2015) "The temporal elements of psychological resilience: An integrative framework for the study of individuals, families, and communities" *Psychological Inquiry*, 26(2), 139-169.
 10. Campbell-Sills, L. Cohan, S. L. & Stein, M. B. (۲۰۱۶) (۴۸-۴۸). "Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults". *Behaviour research and therapy*, 44(4), 585-599.
 11. Connor, K. M. & Davidson, J. R. (2003). "Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC)". *Depression and anxiety*, 18(2), 76-82.
 12. Costa, P.T. and McCrea, R.R. (1985). "The NEO personality inventory manual." *Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.*
 13. Eley, D. S. Cloninger, C. R. Walters, L. Laurence, C. Synnott, R. & Wilkinson, D. (2013) "The relationship between resilience and personality traits in doctors: implications for enhancing well being". *PeerJ*, 1, e216.
 14. Ercan, H. (2017) "The Relationship between Resilience and the Big Five Personality Traits in Emerging Adulthood". *Eurasian Journal of Educational Research*, 70, 83-103.
 15. Fitzpatrick, M. A. & Ritchie, L. D. (1994) "Communication schemata within the family: Multiple perspectives on family interaction" *Human Communication Research*, 20(3), 275-301.
 16. Garnezy, N. E. & Rutter, M. E. (1983) "Stress, coping, and development in children" In *Seminar on Stress and Coping in Children, 1979, Ctr for Advanced Study in the Behavioral Sciences, Stanford, CA, US.* Johns Hopkins University Press.
 17. Goldberg, L. R. (1990) "An alternative" description of personality": the big-five factor structure". *Journal of personality and social psychology*, 59(6), 1216.

18. Kumpfer.K,I. (1999)"Factor and processes contributing to resilience :The resilience framework in :MD, Ghantz &J.L. Johnson (F.d.s) Resilience and development (PP,179-224). Newyork,Kluwer Academic publishers.
19. Masten, A. S. (2018)." Resilience theory and research on children and families: Past, present, and promise".
20. Moltafet, G. (2015)." Prediction of resiliency based on Family communication patterns and satisfying basic psychological needs". Global Journal of Psychology Research: New Trends and Issues, 5(1), 11-17.
21. Oshio, A. Taku, K. Hirano, M. & Saeed, G. (2018)." Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. Personality and Individual Differences, 127, 54-60.
22. Rosenberg, A. R. (2018)." Seeking professional resilience". Pediatrics, 141(3).
23. Rutter, M. (1981)." Stress, coping and development: Some issues and some questions". Journal of child psychology and psychiatry, 22(4), 323-356.